

Sadržaj

Događaji

Saopćenja za javnost

Mediji o medijima

Konkursi

Linija za pomoć novinarima

Oni, naši, kojih više nema

Piše: Edina Kamenica

Sretna nova 2020: Kakvu ulogu i šansu ima novinarstvo tamo gdje preovladava vlastiti interes

Piše: Edin Krehić

Biti novinar je odgovornost koja nije za svakoga

Piše: Brankica Smiljanić

Jesmo li sami krivi: Još jedna tradicionalno loša godina za medije u BiH

Piše: Admir Muslimović

Quo vadis, novinarstvo?

Piše: Mladen Bubonjić

Mediji su „izlizani“, novinari umorni, budžeti prazni

Piše: Brankica Rudan

Godina crne hronike, filtriranih informacija i autocenzure

Piše: Amra Mušinović Husić

Novinari u izazovu da sačuvaju lični integritet i integritet profesije

Piše: Azra Berbić

Uvodnik

Bh. mediji i novinari u 2019: Gdje smo i kuda idemo

Foto: Radiosarajevo.ba

Kraj godine uvijek je period kada na određeni način rezimiramo šta smo to ostvarili u proteklih 12 mjeseci, kako na privatnom, tako i na profesionalnom planu. Za ovaj, novogodišnji dvobroj biltena E-novinar, našim autorima dali smo „zadatak“ da napišu osvrt na 2019. godinu sa aspekta stanja u medijima i novinarstvu - je li godina koju ispraćamo bila bolja ili lošija za novinare u Bosni i Hercegovini u odnosu na prethodne, po čemu se razlikuje, a šta je ostalo isto, gdje je danas bh. novinarstvo i šta nas čeka sutra...

Nimalo lak zadatak za kolegice i kolege, ali svako od njih je na poseban način progovorio o medijima i perspektivama našeg novinarstva. Ono što je zajednička nit za svaki od tekstova koje objavljujemo u ovom izdanju E-novinara jeste preovlađujući pesimizam praćen nizom pitanja koja svakodnevno muče medijske djelatnike u BiH – možemo li se i kako oduprijeti političkim pritiscima i prijetnjama, jesu li pojedinačni, najčešće ekonomski i politički interesi uspjeli pobijediti profesionalizam, objektivnost i one koje nazivamo „nezavisnim“ medijima, kako napraviti dobar program ako su budžeti za programske sadržaje prazni, a novinari umorni od previše posla i premalo plaćenog rada, gdje je nestala profesionalna etika i odgovornost i, na koncu, jesu li novinari i novinarke sami krivi za svoj, nimalo lagan položaj u današnjem društvu?

O medijima, novinarstvu, ali i odnosu javnosti prema novinarima puno toga govore nam i statistike. Linija za pomoć novinarima, koja djeluje u okviru Udruženja BH novinari, u 2019. godini registrovala je 56 slučajeva napada, prijetnji i pritisaka na novinare. Od tog broja, zabilježeno je osam prijetnji smrću novinarima, 13 verbalnih i drugih oblika prijetnji te 10 slučajeva političkog pritiska.

Posebno je zabrinjavajući broj fizičkih napada na novinare i medijske uposlenike - u godini koja je iza nas bilo je devet takvih napada, odnosno tri više u odnosu na 2018. godinu.

Događaji

23.12.2019.

Jedinstvena metodologija za evidentiranje i praćenje napada na novinare u BiH

20.12.2019.

Sistemska edukacija novinara o zaštiti autorskih prava je neophodna

18.12.2019.

Mediji trebaju biti javna platforma za zaštitu i promociju ljudskih prava

13.12.2019.

Kreirati medijske sadržaje u interesu djece

6.12.2019.

Novinarima omogućiti slobodan pristup informacijama

Saopćenja za javnost

17.12.2019.

UO BH novinari: Javni protest Nihadu Hebiboviću zbog političkih pritisaka na kolumnistu Dragana Bursaća

10.12.2019.

Izmještanje migranata iz USK je događaj od javnog značaja i novinarima moraju biti osigurane informacije o cijelom postupku

8.12.2019.

BH novinari: Rukovodstvo FK Sarajevo i njegovi navijači moraju osigurati slobodan i siguran rad medijskim ekipama

Mediji o medijima

25.12.2019.

Ruska novinarka izgubila posao jer je postavila "neugodno" pitanje Putinu

24.12.2019.

Turska i grupe za ljudska prava osudile presudu u slučaju Khashoggija

24.12.2019.

Morinière: U godini koja je na izmaku širom svijeta ubijeno 49 novinara

16.12.2019.

IFJ zatražio ukidanje odluke o zabrani sindikalnog udruživanja za novinare u Sudanu

Konkursi

Konkurs za nagradu novinara koji izvještavaju o religiji

Rok za prijavu 28.2.2020.

Prema rezultatima istraživanja koje su proveli Udruženje BH novinari i Fondacija Friedrich Ebert, čak 21 posto građana Bosne i Hercegovine opravdava nasilje nad novinarima, što je porast za cijelih 14 posto u odnosu na 2018. godinu. Također, većina ispitanika smatra da je rad novinara u BiH politički motiviran.

Sve navedeno predstavlja razlog za zabrinutost, prije svega, kada je u pitanju budućnost profesije. Hoće li se stvari mijenjati nabolje ili ćemo i u 2020. dijeliti „crne“ statistike i rezignirano konstatovati kako više nema slobodnih, istraživačkih, nezavisnih medija, umnogome će zavisiti od nas samih, novinara i novinarki. Rijetki su još oni među nama koji iskreno vjeruju da se poštenim, hrabrim, odgovornim i profesionalnim odnosom prema poslu mogu pobijediti i bahati političari, i nezajažljivi vlasnici medija koji misle samo na profit, i oni građani koji nas često nazivaju „novinarskom bagrom“ i plaćenicima, a zbog kojih radimo sve što radimo... Rijetki su, ali ih ima. Nadajmo se da će ih u novoj godini biti još i više.

Maja Radević, urednica biltena E-novinar

Oni, naši, kojih više nema

Piše: *Edina Kamenica*

Godina koja je na izmaku zadržat će zauvijek u sebi neke od naših kolega, pa, tako, neće biti s nama u 2020. ni **Asaf Bećirović**, u čijoj novinarskoj biografiji su „mali ljudi“ (kakav izraz, ali, recite mi, koji da upotrijebim da bi me svi odmah shvatili?) bili i potka i osnova. Koliko li je samo dobri Asko kafa popio s bivšim borcima, obespravljenim RVI, članovima temeljnih i drugih udruženja ratnika sa svih geografskih i političkih strana ove zemlje, da bi mu se izjadali kako njih, s ranjenim nogama i bez nogu, niko stvarno ni za šta ne zarezuje, pa i u sopstvenoj kući sve manje.

Naravno, pisao je Asko i mnoge druge tekstove, pravio potpuno neobične intervjue koji su se morali čitati do kraja, s poluosmijehom, da bi, na kraju, u stomaku bila gorčina.

Ozbiljne stvari se mogu kazati na što načina. Prolazile su kolone tih paćenika kroz našu redakciju, s tonama, simbolično kazano, smrtnih presuda njihovim stanovima, garažama, podrumima, razmotavali su te papire po Askovom stolu, crtali strelice, ‘evo, dotle je moje’, a on, komšija, hoće da mu baš to otme! Kada bi samo znali naši sagovornici da se najmanje čaša njihove žuči i u nas salije, kroz uši, kroz oči, kroz taj najveći organ, kožu.

Čašu meda novinari poput Aska rijetko ispiju, jer kad dođeš zbog teksta pred sudiju, da braniš sebe i tog malog čovjeka, često budeš sam. Ponekad se desi da i taj čovjek, za čije pravo si bio spreman i vlastitu krv dati, okrene od tebe glavu. (‘Šta ću, ponudili mi pos’o za dijete!’).

Njegov posljednji odlazak na teren, a tada je već radio u Startu, bio je vezan za nekadašnje krijumčare duhanom, koje je pronašao negdje, u zabiti konjičkog kraja. Još mi je pred očima njegova oteknuta noga, umotana u mokru krpu. Dok je skakao sa zidića, iskrenula se. Pa, kako dođe? Asko se začudi mome pitanju. Na jednoj nozi skakutao, smijao se. Sve je iza toga krenulo galopirajućom brzinom, i, evo, nema ga među nama već četiri mjeseca, iako mi se ponekad učini da ga vidim za nekim kafanskim stolom, s kockaštim stolnjakom, kao što su bili oni iz njegovih humoreski, za kojim su sjedili njegovi antijunaci. Pred njim fildžan i džezvica, mali notes, i još manji diktafon... A grupica nevoljnika iz neke bivše zaboravljene slavne, možda i motorizovane, kune mu se i **Alijom**, i **Titom**, i djecom da se ta akcija nikako nije mogla izvesti onako kako ju je predstavio u najnovijoj knjizi neki od njihovih raspisanih generala...

I bez **Mladena Marića** ulazimo u 2020. Ovih dana, dok, kao, smjenjuju **Trumpa**, a svi uglas govore, pa i on sam, da ne može nikako biti smijenjen,

pomislila sam više puta, e, šta bi na sve ovo Mladen kazao! Znam samo jedno: njegove „Paralele“ u našim životima su izgradile svijet paralelan onom zvaničnom, sistemskom, ustrojenom, uštogljenom, i one su, nazivajući sve pravim imenom, kao što to čini nevino dijete, produbljivale i naše vidike, i naše svjetove.

Mladen ne dočeka jubilarnu, 700-tu emisiju, jer, kao i Asko, i istih godina kao Asko, govoreći fanatično, bez kalkulisanja, istinu u lice, morao je pod težinom pritiska istine negdje pući. (A, dozvolite malo lično. Kad je kasnih 80-tih mome ocu preporučena operacija aneurizme u stomaku, dr. **Besarević** mi je rekao, to je kao da uđete u tunel pun mraka i eksploziva. Upravo u danu u kojem pišem ove redove, moj otac 31 godinu nije živ.)

Šefik Uzunović i njegova kamera su se sklonili iz medijske gužve i prije definitivnog odlaska ovog beskrajno zanimljivog čovjeka, koji je od 1968. godine nepogrešivo osjećao da slika na ekranu neće nikog privući ako prizor ne bude obojen svim životnim bojama. Iako, na ekranu nije uvijek lijepo vidjeti nešto što smo i mi sami, što nije projekcija, niti vizija, nego, možda, pjegave sasušene ruke koje su prekrile nečije lice.

Šta je još, pored izbornog lica, ispod tih ruku? Smijeh se rijetko skriva, ni ne može, smijeh iskupi sam. Uzun me je uvijek podsjećao na stare grafičare iz Oslobođenja, ponekad tersli, ali uvijek pravedne ljude, koji su vrlo često ispravljali greške urednika, novinara, lektora, korektora, i koji su bili uvijek čudesno važni, koji su udarali pečat novini. A malo ko je to izvan novine znao.

Oštadosmo, eto, 24. decembra i bez **Mugdima Galijaševića Galije**, koji se sa novinarstvom spojio još u četvrtoj godini kada je na svojim leđima u rancu nosio novine i prodavao ih, da bi, kao jedina muška glava u porodici, pomogao majci i sestri. Iako teško bolestan, uvjeren sam da ni jedan dan nije prošao ni pred kraj njegovog života, a da nije nešto napisao. Ušao je i u svijet književnosti, ali je stalno ponavljao da je on, prije svega, novinar. Generacije sarajevskih žurnalista će ga pamtiti kao nekog ko je sagorijevao svaki dan, ko se svakom tekstu predavao kao da mu je posljednji, ko je od mladih kolega, kao urednik, zahtijevao da ne pišu izmišljajući život, kad je život bujao na sve strane. Gospodin, perfekcionista, beskrajno predan novinarstvu. Ima li danas još takvih?

„Odlasci ovih dragih ljudi govore da je danas kasno reći, ako im to ranije nismo u lice rekli, da su bili lijek, inspiracija, i ona toplina u duši“

Prirodno je da jedni od nas odlaze, drugi dolaze, ali kako bi to dobro bilo da sjećanje na one koji su bili dio jedne nevelike novinarske porodice, do prije mjesec, godinu, deset, pedeset, bude sačuvano i kroz muzejske eksponate, novine, tekstove, snimke, fotografije. Naravno, muzej je ozbiljna stvar, zahtijeva prostor, sredstva, ljude, ali sve to postoji, samo treba htjeti. Taj muzej bi se mogao samofinansirati, na što načina. Započnimo zato priču o njemu dok je još vrijeme jer ćemo se jednog dana probuditi, pogledat ćemo na sat i vidjeti da je kasno, za sve.

Kao što i odlasci ovih dragih ljudi govore da je danas kasno reći, ako im to ranije nismo u lice rekli, da su bili lijek, inspiracija, i ona toplina u duši.

„Što jednom davno reče znameniti Hamza Bakšić, novinare u BiH posebno frustrira što mogu pronaći ključne dokaze, objaviti ih poštujući sve kodekse, ali se niko od prozvanih neće ni počestati zbog toga ili će vas eventualno tužiti, a u najmanjem iskoristiti javni nastup da vas najprimitivnije izvrijeđa“

Sretna nova 2020: Kakvu ulogu i šansu ima novinarstvo tamo gdje preovladava vlastiti interes

Piše: Edin Krehić

Malo prije pisanja ovog teksta sjedimo u redakciji Al Jazeera Balkans i kolega do u tančina prepričava svoja prva poslijeratna putovanja vozom: komfor makar se radilo o starim lokomotivama i okrhanim vagonima, bife sa dobrim cijenama u kojem je pritom dozvoljeno pušenje, upoznavanje djevojaka u hodnicima kraj kupea... Iako je govorio iskreno i s puno optimizma koji je preovladavao prešankom rata, sve je to zvučalo malo romansirano i sve je to manje važno od njegove rečenice:

„Bio sam siguran da će vozovi brzo proraditi, a sada je puno gore i više ne očekujem ništa.“

Objavili smo tada u „Oslobođenju“, mom prvom stalnom radnom mjestu, more članaka o željenicama: uništavanju, obnovi, fantomskim lobijima koji ne dozvoljavaju da zažive zarad vlastitog interesa, nesposobnosti...

A, opet je vladao optimizam.

I tada, imali smo istu nadu, mladalački naivnu, da će mediji prosto zagrmjeti slobodom, izvučeni iz ratnih šinjela ili još ranije onih ideoloških.

Sve je išlo u suprotnom pravcu.

Nezavisni nisu imali šansu jer nisu valjali nikome, ni vlasti ni pozociji, a krilatica kako je novinarstvo najbolji korektiv društva, sistematski je ismijana u praksi niskim i neredovnim platama u okruženju u kojem preovladava vlastiti interes, a ne istina, pravda i društvena korist.

Je li sada drugačije?

Ista stvar kao i s vozovima u BiH.

U cijeloj bivšoj Jugoslaviji nezavisno novinarstvo je na konstantnom udaru od devedesetih, nekada direktno, a najčešće ekonomskim gušenjem. Svakako je najbolji, a u stvari najgori, primjer Srbija, gdje je previše i pristiju na jednoj ruci da se nabroje slobodni mediji, čiji zaposlenici skupo plaćaju svoju slobodu, vrijedni su poštovanja, pa uprkos svijesti da neće dobiti reklamu, ne povlače se, već objavljuju karikaturu, recimo predsjednika Aleksandra Vučića kao u vrlo nedavnom slučaju kada je NIN povukao naslovnu fotografiju sa šajma naoružanja na kojem se Vučić prikazao kao meta, što je dan kasnije, bez povlačenja, osudio list „Danas“ kroz pogled Coraxa.

Kakva je situacija u BiH pitajte recimo Dragana Bursaća koji ne može nabrojati prijetnje smrću, ali se takođe ne povlači iz Banje Luke odakle mu, uz mnogo psovki, spočitavaju da piše isključivo o srpskim ratnim zločinima, iako je dobitnik „European Press Prize 2018.“ za kolumnu na Al Jazeera Balkans „Treće strijeljanje dječaka Petra“ u Konjicu.

A, nije jedini. Ljudi stavljaju glavu u torbu, a šta se mijenja?

„Centar za razvoj medija i analize Sarajevo“ je za Al Jazeera Balkans producirao serijal „Raspad industrije u BiH“ u kojem se redaju nekadašnji regionalni i svjetski giganti, danas gubitaši čiji su radnici ostali bez posla, pravde i bilo kakve nade. Redaju se epizode: Čajavec, Krivaja, Bratsvo, Željezara Zenica, Agrokomerc...

Detalj: Rudarsko-metalurški kombinat Zenica svojevremeno je u proizvodnji i preradi željeza i čelika u Jugoslaviji imao 63.000 zaposlenih. Samo je Željezara Zenica, kao nosilac proizvodnje, dosegala do 24.000 radnika. Još postoji firma s tim nazivom, s približno 300 zaposlenih iz neproizvodnih pogona bivše fabrike. Proizvodnju čelika i željeza preuzela je međunarodna kompanija ArcelorMittal.

I nikom ništa.

Ili: Banjalučki „Rudi Čajavec“, nekadašnji gigant i jedna od najmoćnijih fabrika Jugoslavije, jedan od predvodnika namjenske industrije sa deset hiljada radnika, koji je praktično nestao nakon rata u privatizaciji. Pogoni

Linija za pomoć novinarima

Aktuelni slučajevi:

1. Ajdin Kamber, dopisnik Deutsche Welle, Zabrana pristupa informacijama:

Novinar Ajdin Kamber pokušao je dobiti intervju sa premijerom USK. Na kraju intervjua nije dobio i izbačen je iz zgrade Vlade USK. Linija za pomoć novinarima i Upravni odbor Udruženja BH novinari uputili su javni protest MUP-u USK i Vladi USK.

2. Adis Mujdanović, portal

Otisak.ba, Fizički napad: Adisa Mujdanovića je fizički napala nepoznata osoba i nanijela mu lakše tjelesne povrede. Linija za pomoć novinarima uputila je dopis Policiji Brčko Distrikta. Policija BD BiH nas je obavijestila da je identifikovala napadača pod incijalima A.R. 1990.godište iz Brčkog i da je predmet poslat Osnovnom sudu Brčko. Poslali smo dopis Osnovnom sudu Brčko Distrikta BiH da nam dostave raspoložive informacije. Obaviješteni smo da je predmet zaveden pod brojem 96 0 Pr 127085 19 Pr i da će biti dostavljen u rad sudiji na dalje postupanje.

3. Dragan Bursać, kolumnista, Politički pritisak:

Nihad Hebibović, savjetnik člana Predsjedništva BiH Željka Komšića, nakon objavljene kolumne Dragana Bursaća na portalu Radio Sarajevo, kontaktirao istog nezadovoljan objavljenim i pokušao uticati da se kolumna izmjeni. Upravni odbor Udruženja BH novinari izdali su Saopćenje za medije.

4. Ekipe Hayat televizije i Nova BH, Fizički napad:

Snimatelja Nove BH Sedina Lepića fizički je napao jedan od navijača FK Sarajevo dok je Faruku Avdoviću snimatelju Hayat TV grupa navijača oštetila opremu za snimanje. Upravni odbor Udruženja/udruge BH novinari izdali su Saopćenje za javnost.

5. Meliha Kešmer, Radio Slobodna Evropa, Prijetnje smrću:

Facebook stranica "Naš Haber" jučer je kreirala post koji direktno vrijeđa i iznosi neistine na račun novinarke/kolegice Balkanskog servisa Radija Slobodna Evropa Melihe Kešmer. Dali smo pravni savjet novinarki Kešmer. Uputili smo dopis Federalnoj upravi policije. Obaviješteni smo da je predmet dostavljen Tužilaštvu BiH na postupanje.

su rasprodani ili devaštirani.

„Od fabrike je ostalo samo podsjećanje na ono što je bila i što je mogla biti industrija Bosne i Hercegovine“, navedeno je u opisu emisije.

I nikom ništa.

Ili: Do kraja osamdesetih "Bratstvo" je zapošljavalo više od 10.000 radnika, a u emisiji je navedeno kako je najmanje 33.000 stanovnika Novog Travnika direktno zavisilo od tog kombinata:

„Bratstvo' je bilo važan segment i namjenske industrije. Tokom rata u Bosni i Hercegovini grad se dijeli na bošnjački i hrvatski dio. Ištu sudbinu doživjet će i fabrika. Nakon početka privatizacije bivši direktori postaju vlasnici nekretnina i pogona 'Bratstva', u kojima gotovo više nema radnika. Novi Travnik od grada mladosti postaje grad penzionera, a od nekadašnjeg industrijskog giganta ostale su uglavnom napuštene i opljačkane hale. Mali dio nekadašnjeg 'Bratstva' koji je ostao u državnom vlasništvu danas zapošljava tek približno 300 radnika.“

I nikom ništa.

„Novinarstvo je pisanje onoga što drugi ne žele objaviti, sve drugo su odnosi s javnošću. (Eric Arthur Blair, poznatiji pod pseudonimom George Orwell).

U takvoj situaciji, izuzetno je teško, gotovo je nemoguća misija opstati nezavisnim medijem, bez potpore prvenstveno štanaca, poput recimo Centra za istraživačko novinarstvo (CIN), posve neophodnog društvu u kakvom živimo. A, onda vas uvijek mogu optužiti da ste strani plaćenici i još milion gluposti kojima se zamagljuje suština, a narod sluđuju do dna u kojem se kiselim osmijehom govori „samo nek ne puca.“

Ili, što jednom davno reče znameniti Hamza Bakšić, od koga su mladi mogli puno naučiti, na ručku nekolicine novinara sa tadašnjim francuskim ambasadorom čije se ime zagubilo u moru diplomata, kao što će i sva ostala, da novinare u BiH posebno frustrira što mogu pronaći ključne dokaze, objaviti ih poštujući sve kodekse, ali se niko od prozvanih neće ni počesati zbog toga ili će vas eventualno tužiti, a u najmanjem iskoristiti javni nastup da vas najprimitivnije izvrijeđa.

Bilo je to prije više od 15 godina.

I šta se otada promijenilo?

„Jedna je od najčudnijih pojava je što se zavaravamo da od zavisnih ljudi možemo očekivati nezavisna mišljenja“ (Sigmund Graf).

Bio je 21. avgust 2011. godine kada sam dobio mail biznismena Murada Bosnaqa iz Dubaija, čiji su preci napuštali Moštar kada se Otomansko carstvo povlačilo s Balkana, u kojem je kopirao s Googlea tekst o štvarama koje će uskoro neštati iz naših života. Spominju se tu i pošta i čekovi, ali su nekako u prvom planu knjige, novine i TV.

Je li moguće?

Analiza je neumoljiva: sve je više čitalaca knjiga npr. na kindleu... Novine diljem svijeta su u teškoj krizi jer mladi ih ne kupuju i svoja ineteresovanja traže prvenstveno na društvenim mrežama, prisiljavajući i medije da se utrkuju za klikove populizmom često gorim od nekadašnje žute štampe... A TV?

Ako je preživio radio zahvaljujući internetu gdje je našao svoj prostor mimo automobila u kojima je nezamjenjiv, opštaće i televizija, a samim tim i novinarstvo, časna profesija uvijek u borbi da zaišta bude sedma sila.

„Sav se svijet žali na žurnalizam, a svatko bi htio da ga za sebe iskoristi“, (Gustav Freytag, 1816. - 1895., njemački romanopisac i dramatičar).

Je li sada išta bolje nego u 19. vijeku? Čak je i našim prugama tada išlo više vozova...

Sretna 2020. koja mnogo obećava!

Biti novinar je odgovornost koja nije za svakoga

Piše: *Brankica Smiljanić*

Biti novinar i pisati časno u današnje vrijeme, čini mi se, i nije lak zadatak. A, kad je i bio? Kao osoba, sama si po sebi medij, imaš odgovornost prema sebi, narodu i mediju za koji radiš da obezbijediš informacije koje će tog dana kreirati svijest i razmišljanje publike, tzv. dnevni red. Profesija koja je, s razlogom, dobila naziv „sedma sila“.

Zbog raznih portala koji su ove godine nikli kao pečurke, nije bilo lako izboriti se sa lažnim vijestima. Portali bez impresuma, ili kako su nezvanično nazvani u krugovima novinara „portaloidi“, najviše zabuna su ostavljali kod čitalaca. Nedovoljno medijski pismena publika tokom cijele godine morala je da vaga kome će da vjeruje.

Opravađavanje nasilja

U tom kontekstu se ne možemo začuditi onom podatku da 21% građana Bosne i Hercegovine opravdava nasilje nad novinarima, što je u odnosu na prošlu godinu zabrinjavajući porast za čak 17%, rečeno je 3. maja ove godine prilikom obilježavanja Svjetskog dana medija. Istraživanje su proveli BH novinari i Fondacija Friedrich Ebert.

Razočaravajuće je da su građani u ovom istraživanju najviše povjerenja ukazali vjerskim institucijama (74%), pa onda tek medijima (66%). Ovo je prvi put nakon nekoliko godina da mediji gube bitku. A, razlog su, čini se, ponajviše portali za koje šira javnost ne zna da nisu nastali od strane novinara i da oni sami po sebi nisu medij, nego od razočaranih građana ili partija koje huškački pokušavaju da unište kredibilitet novinara.

Napad na novinara godine

Za novinara godine izabran je **Vladimir Kovačević**, novinar BN televizije i urednik portala Gerila, koji je ujedno bio i napadnut. Životno ugrožen zbog posla kojim se bavi, a pokušao je da ga obavlja na najbolji mogući način, bez autocenzure i cenzure. Vjerujem da na ovo građani koji su glasali da opravdavaju nasilje nad novinarima nisu mislili, ili?

Nakon napada na kolegu novinara, ne čudi se da su se i novinarke osjetile ugroženima, pa su počele razmišljati kako se mogu zaštititi. Nevjerovatno je da neko ko se bori za prava drugih ne zna za svoja prava ili ih ne smatra toliko ozbiljnim, pa podatak da novinarke nisu prepoznale svakodnevni stres sa kojim se suočavaju i rodno nasilje kao problem ostavio me malo u čudu. Nedovoljno edukovane o svojim pravima, novinarke se rijetko odlučuju da prijave napad, diskriminaciju i mobing koji im se dešava iz straha da time neće ništa poštići, pa trpe zlostavljanje od kolega novinara, urednika, ali i građana.

Osnovana Mreža novinarki u BiH

U godini koja je iza nas osnovana je Mreža novinarki u BiH koja će ubuduće pomoći svim medijskim uposlenicama da prije svega znaju za svoja prava, ali ih i zaštititi na njihovim radnim mjestima. Mreža novinarki ujedinila je novinarke da u fokus po prvi put stave svoje probleme i da idu ka rješavanju istih.

Radionica i konferencija nije manjkalo ove godine u svim gradovima Bosne i Hercegovine. Teme su bile razne, a fokus na izvještavanje i način izvještavanja novinara bio je primarni. Kako obavijestiti građane o nekim temama koje su bile goruće, a da se ne povrijede moralni, etički i profesionalni kodeksi novinara? Tu smo mogli vidjeti ko zna i ko je naučio

„Portali bez impresuma, ili kako su nezvanično nazvani u krugovima novinara „portaloidi“, najviše zabuna su ostavljali kod čitalaca. Nedovoljno medijski pismena publika tokom cijele godine morala je da vaga kome će da vjeruje“

gradivo, a ko ne.

„Osjetljive“ teme i način pisanja

Izveštavanje i pisanje o „osjetljivim“ temama nije lak zadatak. Posebno kad se treba razmišljati o pravovremenosti, ali i tačnosti. Teme kao što su korupcija, LGBT, migranti, djeca, i ove godine su zauzeli pozamašan prostor u svim medijima širom svijeta, ne samo regije i države. Teme koje svake godine privuku najviše pažnje, pored tema koje su politički obojene.

Način na koji se izvještavao manje-više pokazao je da su se novinari vodili sa onim „šokiraj publiku, jer drugog rješenja nema“. Da li je dobro šokirati publiku, pa i po cijenu da se o problemu više priča, ako se u startu zna da je gore ako su se neki kodeksi prekršili? Ovo je bila moralna dilema nekih novinara, ali i rasprava tokom mnogih radionica.

Neriješeni slučaj ubistva Davida Dragičevića, Povorka ponosa u Sarajevu, slučaj Pazarić, razni kampovi za migrante punili su naslove medija... Ukazivanje na važne probleme i događaje i pored teško dobijenih informacija ni ove godine nije spriječilo novinare da pokušaju na najbolji način da izvješte građane.

Novi mediji

Iako mnogi ne priznaju građansko novinarstvo prvo kao naziv, a onda i kao način djelovanja, ne mogu da ih ne spomenem. Neki od građaninonovinarina izgradili su ozbiljnu reputaciju, pa se ne mogu staviti sa strane i posmatrati kao neko ko samo „pisucka“ tamo nešto.

Instagrameri, tviteraši, blogeri, vlogeri, jutjuberi, sve su više uključeni u svijet medija. Mnogi mediji ne dovode u pitanje čak i da prenesu nečiji Facebook status, ili tvit koji je zanimljiv i značajan. Način na koji se građani-novinari obraćaju svojoj publici je otvoren i direktan, bez rečenica koje navode na mišljenje kako su oni pametniji i superiorniji od drugih. Upravo iz tog razloga, mnogi građani se s njima mogu identifikovati jer njihovi problemi su problemi svih nas, napisani na jednostavan način.

Sve u svemu, mediji su tokom cijele godine radili svoj posao na najbolji mogući način. Ovdje ne uključujem one koji se samoostalno samo nazovu novinarima i počnu da rade. Biti novinar nije zanat, nije kurs, nije esej i takmičenje ko će ljepše da napiše. Biti novinar je odgovornost koja uključuje zakone, kodekse i slobodu govora, bez cenzure. Nije za svakoga i ne treba to svako da radi.

Jesmo li sami krivi: Još jedna tradicionalno loša godina za medije u BiH

Piše: Admir Muslimović

Kraj je 2019. godine, a napadi na novinare i kršenje prava na slobodu izražavanja u Bosni i Hercegovini ponovo su bili gotovo uštaljena praksa bosanskohercegovačkog društva.

Godinu su obilježili otvoreni politički pritisci, brutalni verbalni i fizički napadi na novinare i pristrasno i neprofesionalno medijsko izvještavanje. Pritisci i napadi na novinare i ometanje novinara tokom obavljanja profesionalnih zadataka dešavali su se tokom cijele godine, a poražavajuće da su osim osuda stranih ambasada i diplomata, te predstavnika nevladinih udruženja, takve pojave u ovoj godini politički moćnici ove zemlje čak i pravdali.

Odobrovanje napada

Jedan od najpoznatijih slučajeva protekle godine je onaj iz marta, kada je fotoreportera Žurnala fizički napao Huso Cesir, predsjednik Općinskog odbora Stranke demokratske akcije (SDA) Novi Grad Sarajevo.

Fotograf se nalazio na radnom zadatku, fotografirao ulaz u Ćesirovu firmu Bosnaplašt, a u tom momentu nalazio se na trotoaru preko puta firme, na javnoj površini. Uprkos ovom, kao i svim ranijim napadima, osim stranih ambasada i diplomata, kao i nevladinih organizacija, vlasti u BiH nisu reagovale na adekvatan način.

Poražavajuće je da je umjesto osude ovog Ćesirovog nedjela, njegov politički šef Bakir Izetbegović, pokušao „ublažiti“ slučaj. Tako je Izetbegović na konferenciji za medije obrazložio da je Cesir napao kameru, a ne čovjeka, novinara, fotoreportera?!

Da bahato potcjenjuju novinarsku struku pokazao je nedavno i slučaj Mirze Gačanina, koji je javne prijetnje, opet novinaru Žurnala, uputio putem video snimka objavljenog na internetu. Prijetnja je upućena novinaru Žurnala koji je pisao o poslovima kartela Tito i Dino, organizacije koja je prema procjenama DEA-e, među 50 najvećih narko kartela na svijetu. I na ovo su nadležne institucije, kao i politički moćnici, ostali nijemi.

Osim političkih pritisaka i uplitanja u medijsko izvještavanje, na što godinama upozoravaju međunarodni i domaći stručnjaci za medije, za svoj status krivi su i sami novinari, koji se decenijama (kao i u 2019. op. a.) štavljaju u položaj političkih „informatora“, mišljenje je akademske zajednice u Bosni i Hercegovini.

„Novinari su dobrim dijelom sami sebi krivi za sve teži položaj u bh. društvu, jer su još od ratnog perioda pristali da budu informatori politike, što je u ratnim okolnostima donekle i opravdano. Ipak, 25 godina nakon rata to ne smije biti slučaj. A onda se, kada se desi pritisak, napad ili pokušaj upravljanja mišljenjem novinara, pitaju zašto je to tako. U mnogo rigidnijim društvima novinari izlaze iz političkih napada i okova, dok se kod nas i u 2019. godini dešavaju napadi, pritisci, cenzure. To je poražavajuće“, smatra doc. dr. Mirza Mehmedović, profesor na Odsjeku žurnalistike Filozofskog fakulteta Univerziteta u Tuzli.

Upravo je to i razlog zašto je prema relevantnim međunarodnim izvještajima o indeksu medijske održivosti, profesionalno novinarstvo u BiH svake godine u konstantnom padu. Taj indeks je za 2018. i 2019. godinu dosegao najniži standard još od 2006. godine.

Mediji u Bosni i Hercegovini, gotovo po prepisanom šablonu, ni ove godine nisu bili kritični spram vlasti i negativnih društvenih pojava. Uglavnom ih je karakterizirala neobjektivnost, nekritičnost i pristrasnost, koja je naročito vidljiva u privatnim medijima, vrlo često i u sprezi vlasnika medija i partijskih i političkih vođa“

„Mediji u BiH, gotovo po prepisanom šablonu, ni ove godine nisu bili kritični spram vlasti i negativnih društvenih pojava. Uglavnom ih je karakterizirala neobjektivnost, nekritičnost i pristrasnost, koja je naročito vidljiva u privatnim medijima, vrlo često i u sprezi vlasnika medija i partijskih i političkih vođa“

Većina postojećih medija predstavlja partijske biltene i stranačke megafone, smatra ugledni komunikolog Enes Osmančević, profesor sa Univerziteta u Tuzli.

„Vodeće partije godinama pokušavaju, i u dobroj mjeri uspijevaju, zauzeti javne medije i staviti ih pod svoju kontrolu. Dosadašnji upliv politike na izbor i opoziv direktora i urednika u javnom RTV servisu i entitetskim emiterima je nedopustiv ukoliko želimo uspostavu nepristrasnog RTV sistema čiji je ‘vlasnik’ javnost, koji se finansira javnim novcem, služi javnom interesu i emitira sadržaje koji moraju biti najbolji u okviru svoje vrste. Nažalost, javni RTV servis, a naročito entitetski emiter RTRS godinama je u službi stranačke agitacije i pristrasnog izvještavanja kroz iskrivljenu dioptriju vladajuće stranačke kratkovidoštosti. Zamjerke se mogu izreći i javnom emiteru RTV FBiH, prije svega kroz favoriziranje vođa vladajućih političkih partija“, smatra Osmančević.

Nepovjerenje građana

Zabrinjavajući je i podatak koji je pokazalo istraživanje među građanima BiH, da sve veći broj njih opravdava napade na novinare. Najveći dio građana BiH – 79 % sudionika istraživanja, smatraju „neprihvatljivom svaku vrstu napada na novinare i medije“, dok istovremeno čak 27 % ispitanika u Republici Srpskoj i 17 % u Federaciji BiH opravdavaju nasilje.

Foto: Radiosarajevo.ba

U poređenju sa 2018. godinom, rezultati predstavljaju zabrinjavajući porast broja građana (za cijelih 14 %) koji opravdavaju nasilje nad novinarima u Bosni i Hercegovini.

Ovo je samo dio rezultata istraživanja koje su proveli Udruženje/udruga BH novinari i Fonadacija Friedrich Ebert.

Čak 63.9 % je onih građana koji dovode u pitanje objektivnost bh. medija, a razloge za to treba tražiti u sistemskom nizu faktora koji godinama utječu na rad bosanskohercegovačkih medija. Finansijska neovisnost jedan je od glavnih problema medijskih kuća u našoj zemlji.

Rijetke su medijske kuće u BiH koje uspijevaju osigurati vlastita sredstva za normalno funkcionisanje. Njihov opstanak i rad često zavise od volje lokalnih zvaničnika i donosilaca odluka o direktnom finansiranju ili dodjeli grantova medijima.

Pozicija finansijske ovisnosti, koja uvijek u sebi sadrži i zahtjeve političke odanosti i služenja određenim političkim, nacionalnim, ekonomskim ili drugim lobijima, a ne javnosti, dovodi u pitanje javni ugled medija, njihovu vjerodostojnost i povjerenje građana u medijske sadržaje koje objavljuju.

U bosanskohercegovačkom, slobodno rečeno nedemokratskom, ambijentu, misleći pojedinac novinar strada kao kolateralna šteta, njegov glas se ne može čuti, a njegova prava na slobodu medijskog izvještavanja su zgažena, naočigled stranačkih kamarila, različitih vrsta pravovjernika i navijački egzaltiranih stranačkih kolektiviteta. To je trend koji se negativno odrazio na profesionalizam u medijima, pojačao nesamostalnost novinarske profesije u odnosu na politiku i ograničavao svaki pokušaj javnog rezoniranja ili kritike, kroz prijetnje, zastrašivanja i gušenje slobode mišljenja i u ovoj, 2019. godini koju ispraćamo.

Quo vadis, novinarstvo?

Piše: Mladen Bubonjić

Dva plus dva su četiri, osim ako se ne naredi drugačije. A naređuje se, gotovo svakodnevno. I ne samo da se naređuje, nego se i dosljedno sprovi. Čak i oni koji primaju naredbe počinju iskreno da vjeruju da dva i dva nisu četiri, štaviše istrajavaju na tome.

Ovako bi se, u kratkim crtama, mogla opisati situacija u dobrom dijelu medija u Bosni i Hercegovini. Da sve bude gore, nije riječ o alternativnim medijima koji se nalaze na margini medijskog spektra, nego o mejnštrim medijima, među kojima ima i javnih emitera. Osnovni postulati novinarske profesije su „bačeni u prašinu“. Na medijskoj sceni BiH važi iščašena logika koja prevazilazi deontološke principe novinarstva. Logika koja nalaže da vjerujete „nama“, a ne svojim očima.

Gdje su nestali principi

U eri „post-istine“, koju prožimaju nebrojene mogućnosti za plasiranje informacija, prosječan recipijent medijskog sadržaja u BiH postaje sluđen „činjenicama“ koje otkrivaju „zavjere bjelosvjetskih moćnika“ i „previranja domaćih izdajnika“ koji putem medija žele da uruše i unište sve „vrijedno i dobro“ u društvu: položaj moćnika, nepotizam, korupciju, ušančene stereotipe i mržnju, licemjerje, spinalnu fragmentiranost koja poput hrđe nagriža društvo. I to nije presjek medijske slike samo ove godine. To je medijska i društvena realnost koja Bosnu i Hercegovinu drži na začelju zemalja po pitanju medijskih sloboda i principa profesionalnog novinarstva već duže vrijeme.

Poput žabe koja se lagano kuva u loncu, tako i građani BiH teško primjećuju sveprisutnu, konstantnu manipulaciju, širenje straha i mržnje, spinovanje. Uslijed stalnog kršenja profesionalnih normi i deontoloških principa novinarstva, više nisu u mogućnosti da prepoznaju laž koja iz dana u dan sve više „navlači mrenu“ na ionako „demokratski ćoravu“ populaciju. Uz percepciju „sve je laž“, teško se može odvojiti „žito od kukolja“.

Gdje su nestali osnovni principi novinarstva? Zar je potrebno da, kao u „pačijoj školi“, iznova „kvačemo“ o vjerodostojnosti, reputaciji, stručnosti i nezavisnosti izvora? O tačnosti i provjerljivosti podataka? O kontekstu? O uravnoteženosti i cjelovitom prikazu? O opštem društvenom interesu? O praktičnoj koristi za pojedince? O važnosti događaja? O opisu događaja ne koristeći utiske, zaključke, kvalifikacije, karakterizacije, obojeni jezik, metafore? O nedvosmislenosti? O jasnim, tačnim i konkretnim podacima? Ne čini li nam se da je novinarstvu potrebno vraćanje na „fabrička podešavanja“?

Naravno, nisu svi mediji u BiH krenuli štranputicom. Postoje mediji koji odgovorno rade svoj posao pridržavajući se svih profesionalnih normi. Međutim, stiče se utisak da mediji koji profesionalne norme i deontološke principe tumače „na svoj način“ nadglasavaju medije koji izvještavaju odgovorno i profesionalno. Ne samo da ih nadglasavaju, nego je zbog njih i štvorena percepcija „svi su isti“. I šta se onda dešava? Prilikom istraživanja javnog mnijenja dobijamo zabrinjavajuće procenete građana kojima ili ne smeta, ili podržavaju napade na novinare. Onako, „malo po glavi“, čisto da „ne talasaju“ i da znaju gdje im je mjesto.

Porazna je činjenica da u Bosni i Hercegovini umjesto profesionalnog i odgovornog novinarstva dominira konformističko, etničko, mediokritetsko, ignorantsko, nepotističko, oportunističko novinarstvo koje se već godinama pozicionira kao mejnštrim opcija. Dodvoravanjem etno-političkim elitama i niskim porivima mase, novinari, urednici i mediji, ne svi, naravno, u značajnoj mjeri doprinose održavanju stanja latentnog antagonizma koje izjeda ovo društvo. Mediji koji ne slijede „etno-nacionalnu matricu“ uglavnom su na margini, najčešće u onlajn spektru i, nažalost, ne dopiru do značajnijeg procenta stanovništva.

„Poput žabe koja se lagano kuva u loncu, tako i građani BiH teško primjećuju sveprisutnu, konstantnu manipulaciju, širenje straha i mržnje, spinovanje. Uslijed stalnog kršenja profesionalnih normi i deontoloških principa novinarstva, više nisu u mogućnosti da prepoznaju laž koja iz dana u dan sve više navlači mrenu na ionako demokratski ćoravu populaciju“

Stavljanje mete na čelo

Uzevši u obzir da je društveno-politička, ali i medijska „bara sve manja, a krokodila sve više“, teško je pretpostaviti da će se situacija sljedeće godine promijeniti. Bilo bi naivno pomisliti da će se u izbornoj godini mejnštrim mediji u potpunosti pridržavati profesionalnih i deontoloških principa novinarstva, dobrovoljno se odričući privilegija i finansijskih benefita koje im „huškačko novinarstvo“ donosi. Vjerovatno ćemo opet biti svjedoci implicitnog stavljanja mete na čelo pojedinim novinarima koji ne odgovaraju etno-nacionalnim pogledima na svijet političkih elita i njihovih medijskih zastupnika. Polarizacija u medijskoj sferi, ali i u društvu, i dalje će biti prisutna. Mejnštrim mediji koji funkcionišu po etno-nacionalnoj matrici i dalje će širiti strah i mržnju, i dalje će doprinosti produbljivanju jaza i održavanju ušančenih stereotipa.

Kako se boriti protiv toga? Teško. S jedne strane, neophodno je promijeniti stavove i ponašanja novinara koji su zaboravili šta su učili na fakultetu. Ako su učili. Neophodno ih je „vratiti na fabrička podešavanja“, podsjetiti ih koliko je važno za demokratski razvoj društva pridržavanje profesionalnih i deontoloških principa novinarstva. S druge strane, građani moraju izaći iz svojih „eho-komora“, moraju sagledati svijet očima „drugog“, shvatiti da postoje drugačiji stavovi koje trebaju uvažavati. Nažalost, to se neće desiti tako brzo, a još je pogubnija činjenica da je novinarstvo u Bosni i Hercegovini na stranputici koja ne samo da ne doprinosi, nego i odmaže podizanju i učvršćivanju šubova demokratije.

Mediji su „izlizani“, novinari umorni, budžeti prazni

Piše: Brankica Rudan

Mnogi smatraju da stanje i lice države oslikavaju mediji. Lično smatram da ako u jednom gradu odete na pijacu i upalite lokalnu televiziju, upoznaćete taj grad.

Ako to uradite u Sarajevu, upoznaćete njegovu veoma tužnu stranu.

Mediji su izlizani, pijaca je siromašna. Ako se budemo bavili analizom zašto je tako, opet ćemo uglavnom naići na uobičajene, potrošene stavove prema kojima je „kriva vlast“. Stanje svijesti nacije je da pojedinac ne može učiniti ništa i tako se odgovornost prebacuje s jednih na druge po principu - kriv je onaj drugi!

A televizijski mediji u BiH, oni uglavnom ne da nisu kreativni, već su sadržaji emisija na svim kanalima slični ili isti. Imamo jutarnje programe, dnevnike, vijesti, ali i „najskuplju“ novinarsku varijantu kada se u studiju ugošte analitičari, razni stručnjaci, profesori, doktori i drugi, ovisno o temi. Novinari dobijaju popunjen program, a oni promociju. Imamo svega osim edukativnih emisija, poučnih, relaksirajućih, poticajnih, motivirajućih sadržaja.

Sjećam se da je moj prijatelj, novinar, prije nekoliko godina odlučio da emisiju TV Dnevnik pogleda sa ugašenim tonom i zaključio da su ljudi koji nam se obraćaju putem TV ekrana „namršteni, ljuti i djeluju kao da se konstantno svađaju s nekim“.

Radio stanice, uz dinamiku i talenat voditelja, takmiče se ovisno od ukusa slušalaca ko ima bolju muziku. I na radiju je situacija slična. Tu i tamo čuje se neki originalni džingl kojem se nasmijemo i onda se vrta dok ne postane toliko dosadan, da ga na kraju i vrapci na grani nauče.

U bh. medijima više nema ozbiljnog talk show programa, humora, igranog programa, zabavnih emisija, edukativnih, obrazovnih. Gdje su nestali kvizovi koji doprinose našem opštem znanju? Sve to rezervisano je za susjede zapadno i komšije istočno.

Je li dovoljno sješti u auto, upaliti kameru i reći da imaš gledanu emisiju? Kojim pravcem uopšte idu mediji u BiH i gdje su nestale ozbiljne produkcije? Sve su ovo pitanja na koja nemam odgovor, osim da je

„U bh. medijima više nema ozbiljnog talk show programa, humora, igranog programa, zabavnih emisija, edukativnih, obrazovnih. Gdje su nestali kvizovi koji doprinose našem opštem znanju? Sve to rezervisano je za susjede zapadno i komšije istočno“

očigledno došlo neko novo vrijeme, vrijeme devalviranih vrijednosti.

Postoji i ona druga strana medalje koja donekle može da pokuša da „opravda“ zašto novinari rade tako kako rade. Budžeti su jako niski, uslovi za rad manje-više loši, entuzijazam je sve niži zbog niskih plata i uslova u kojima novinari rade. Hiperprodukcija i kvantitet uzimaju danak. Borba za opstanak je sve izvjesnija, a izvjesno je i da se uvijek radi po nalogu, ako ne političkom, onda kako to zahtijeva parče marketinškog kolača koji smo teškom mukom dobili od sponzora ili prijatelja emisije koji nas hrane.

Kao rezultat svega gore navedenog, i međuljudski odnosi u mnogim medijima postali su mučni. Onaj drugi se posmatra kao „nečiji“, nerijetko se u redakcijama stvaraju klanovi, a postalo je uobičajeno čuti da kolega/kolegica neće da pomogne ili „uskoči“ kolegi uglavnom pod opravdanjem „to nije moj posao“.

Česta spinovanja, potreba za brzim informacijama u kombinaciji sa jeftinom produkcijom dovela su elektronske i štampane medije u nezavidan položaj, vrlo često krivih i netačnih navoda i informacija. Tu takođe dolazimo do nonsensa jer živimo u vremenu gdje je svaka informacija putem modernih tehnologija vrlo lako provjerljiva, ali ne smijemo zaboraviti činjenicu da je nekada namjerno napisana netačno, žudeći za senzacionalizmom kojem se sve više teži. Gdje god pogledamo priča se o etici i moralu, u praktičnoj primjeni ih gotovo nema - uz veliku čast izuzecima koji se i dalje naziru u tami. Upravo su ovi svjetionici češće žrtve napada na novinare. Sta bude sa napadačima, javnost uglavnom nikada ne sazna. Obično ne budu uhapšeni, a i ako budu, uskoro su pušteni vani.

U domaćim medijima najveće zvijezde su i dalje političari, a najčešće vijesti obećanje jedne strane. Slijedi odgovor one druge strane, pa onda demant one prve strane, pa opet odgovor one druge. Za dva-tri dana, sve te svađe ulaze u moždani prostor rezervisan za daleku prošlost, jer dolaze nove, nove i nove informacije svake minute, sekunde. Medije, zbog profesionalnog principa da se čuje i druga strana, sve manje zanima istina, već njegovanje dvije strane i to u nastavcima, ostavljajući gledaocu/slušaoču da izvuče zaključak o događaju ili osobi.

Najveća kritika, priznali to ili ne, primjećuje se na socijalnim mrežama. Lajk je kod nas jeftin. Tamo izražavamo mišljenje, razbacujemo se emocijama, analiziramo, odgovaramo, komentarišemo, lajkamo, demonstriramo, iznosimo prljav veš, dijelimo humorištičke fotografije, ismijavamo, vedrimo i oblačimo.

Gdje je ključ koji otključava medije i vodi ih u put do slobode? On je u nama samima, a zove se sloboda i hrabrošt. Slobodni smo samo onoliko koliko imamo hrabrošti izboriti se za slobodu medija.

Neka nam 2020. godina donese više hrabrošti i bolje uslove za rad nezavisnih medija i novinara.

Godina crne hronike, filtriranih informacija i autocenzure

Piše: Amra Mušinić Husić

Kada govorimo o stanju medija u BiH tokom 2019. godine, evidentni su politički pritisci i autocenzura, zatim prijetnje, zastrašivanje, ali i fizički napadi na novinare. Dakle, u odnosu na prethodne godine, stanje skoro nepromijenjeno.

Uloga medija je plasiranje vijesti i audio-vizualnih sadržaja u svrhu informisanja, obrazovanja i zabave javnosti. Da bi se to ispoštovalo po svim novinarskim načelima, trebalo bi se krenuti od etike informisanja.

Etika informisanja

Etika informisanja o kojoj ću pisati odnosi se, prije svega, na aktivnost

novinara, na ulogu medija i na njihove odnose prema javnosti. A ta tema opet ima mnogo kritičnih zona s kojima se, ako ne novinari, onda urednici ili vlasnici medija suočavaju – a to na koncu utječe na kvalitet plasirane informacije.

Kako ove tako i prethodnih godina, novinari u medijskim kućama suočeni su sa sljedećim problemima:

- krhka nezavisnost novinara, što onda za sobom veže i
- ograničen pristup informacijama te
- ograničavanje slobode izražavanja kroz cenzuru ili autocenzuru.

Te kritične zone se, na razne načine, odnose na sve aktere angažovane na planu komuniciranja u društvu. Odnose se čak i na javnost, za koju se treba pitati da li je, makar jednim dijelom, odgovorna za informacije koje prima, jer da bi stanje u medijima bilo bolje, i javnost mora preuzeti dio odgovornosti. Imali smo priliku vidjeti, naročito na web portalima, da javnost kreira sadržaj portala. Nažalost, još uvijek su najčitanije crne hronike, a najgledaniji oni video materijali koji nikada ne bi ni trebali biti objavljeni jer sadrže veoma uznemirujuće snimke. A javnost kao da se hrani time, i smatraju da su uskraćeni za potpunu i tačnu informaciju ukoliko im nije ponuđen snimak samog trenutka pogibije i snimak stradale osobe čije tijelo se nalazi u smrskanom automobilu.

Mediji moraju preuzeti odgovornost za objavljene tekstove, video snimke, fotografije, plasirane informacije. Imaju slobodu da neke snimke i fotografije ne objavljuju ukoliko mogu uznemiriti javnost, međutim, na pojedincu i javnosti je sloboda izbora i odgovornost da bira ponuđeni materijal. Obzirom na to, mediji su u 2019. obilovali uznemirujućim snimcima (snimci ubistava, saobraćajnih nesreća, zloupotrebe djece).

Onda se pitamo gdje je etika.

Kada govorimo o etici, istina bi trebala biti najvažniji faktor, ali ništa manje nije važan faktor odgovornosti. I tu se dotičemo veoma važnog segmenta s kojima se mediji suočavaju kako u ovoj 2019. tako i ranijih godina, a to je odgovornost prema javnosti. I ta odgovornost prema javnosti bi trebala biti važnija od svake druge odgovornosti, naročito one prema poslodavcima i javnim vlastima. A da li je?

Kako sam ranije napisala, jedan od osnovnih ili osnovni zadatak medija je informisanje, a da bi javnost bila informisana neophodno je osigurati slobodan pristup informacijama i izvorima informacija, kao i pravo na slobodno istraživanje svega što ima utjecaj na javni život. I tu dolazimo do pitanja ili problema nezavisnosti medija u 2019.

Naime, češć je slučaj da su pojedinci koji su na javnim funkcijama informaciju spremni plasirati precizno ciljanom mediju, što će na koncu taj medij i pravdati, pa se ni u 2019. u BiH ne može govoriti o jednakom odnosu vladajućih partija prema medijima.

A kada novinar objavi nešto za što nije dobio dozvolu „sa vrha“ - kome polaže račune? I ima li ih priliku ikome položiti? Da li je u takvim slučajevima odgovoran samo novinar, ili je to odgovornost koja se snosi kolektivno, preko medija u kojem novinar radi?

Lični odnosi novinara sa izvorima od kojih dobija informacije zavise u velikoj mjeri od veza koje medijska kuća tog novinara ima sa okruženjem i od činjenice da mora održavati odnose ravnoteže sa glavnim činiocima društvenog sistema. Ti odnosi su zasnovani na recipročnim potrebama: izvori žele i nastoje da određene informacije budu puštene u javnost onda kada njima to odgovara, a medijska kuća ima potrebu za prikupljanjem raznih informacija i materijala kako bi plasirala vijesti. Međutim, u stvarnosti, reciprocitet uopšte nije obezbijeđen. Informacije koje izvori žele pružiti nisu uvijek i obavezno one informacije koje su interesantne za javnost, a informacije koje novinari traže - izvori ne daju olako i ne žele je pružiti. Naime, dok se neke informacije ignorišu, drugima se daje na važnosti i unaprjeđuju se u rang velikih događaja. Iz toga možemo zaključiti da između novinara i izvora postoji određeni odnos snaga, a u u tom odnosu najčešće pobjeđuju izvori koji gospodare situacijom na način da odlučuju o sadržaju informacija i o trenutku kada će biti puštene u javnost.

„Svaka kontrola medija koja ne počiva na inter-nom obliku regulisanja pretpostavlja intervenciju političkih aktera u državi, što je očito u brojnim javnim medijima gdje rukovodioci postaju produžena ruka političke partije. Na taj način dolazi do povrede osnovnih principa, što je za novinara itekako teška i neprijatna situacija“

Produžena ruka politike

Dakle, govorimo o složenim mehanizmima, gdje u igru ulaze društveni sistemi, uključujući i politički, a tada je samostalnost novinara krajnje redukovana, posebno sa stanovišta istraživanja. Zbog toga javnost često zaključuje da je novinarska objektivnost iluzorna, a objektivnost zapravo nije sama po sebi negirana, nego biva svedena na dostupnost informacija i vjerodostojnost izvora.

Svaka kontrola medija koja ne počiva na internom obliku regulisanja pretpostavlja intervenciju političkih aktera u državi, što je očito u brojnim javnim medijima gdje rukovodioci postaju produžena ruka političke partije. Na taj način dolazi do povrede osnovnih principa, što je za novinara itekako teška i neprijatna situacija, naročito kada treba objaviti već filtriranu informaciju od strane ranije pomenutih izvora.

Suprotstaviti se tome znači biti spreman na sankcije, ili u krajnjoj mjeri biti spreman i na fizički napad, čega je bilo i u protekloj 2019. godini, pa i ne čudi što veliki broj novinara „mir i sigurnu egzistenciju“ pronalazi u autocenzuri.

Takvo stanje bi moglo potrajati sve dok i javnost, zajedno sa novinarima, ne počne vršiti pritisak na političke subjekte i institucije vlasti kako bi se unaprijedio zakonski okvir koji bi na koncu doveo do poboljšanja uslova rada u medijima.

Novinari u izazovu da sačuvaju lični integritet i integritet profesije

Piše: Azra Berbić

U digitalnom dobu koje živimo novinarska profesija nailazi na sve veće izazove, posebno kada se dovodi u pitanje provjereno, objektivno i nepristrasno izvještavanje. Svakodnevni izazovi u želji i potrebi da medij bude prvi koji je objavio vijest, potreba za većom interakcijom onih koji konzumiraju te medijske sadržaje, dovode do zanemarivanja etičkih i novinarskih principa, posebno kada se radi o medijima koji svoj sadržaj plasiraju online preko web portala. Iako se tradicionalni mediji još uvijek odupiru ovim trendovima, televizijske kuće i printani mediji polako padaju u zamku jednostranog i senzacionalističkog izvještavanja.

Lažne vijesti, senzacionalizam, huškanje...

U Bosni i Hercegovini ovaj problem dodatno dolazi do izražaja s obzirom na činjenicu da ne postoji zakonski okvir koji bi uređivao na koji način i u kojim okvirima moraju i trebaju djelovati online mediji. Zbog toga se sve više susrećemo s copy-paste izvještavanjem, gdje se kao mjerilo kvaliteta rada nekog medija vrednuje kroz dijeljenje, komentarisanje i prenošenje sadržaja koji su kreirali. Sve su zašupljeniji sadržaji u kojima izoštaje objektivnost, sadržaji kojima je jedini cilj privući klik čitatelja nerijetko senzacionalističkim naslovima, koji ne daju istinitu sliku o tome šta se nalazi u tekstu. Iznošenje neprovjerenih, lažnih vijesti, dezinformacija postaje pravilo, a mediji koji djeluju na takav način ne snose sankcije jer ne postoji sistematsko rješenje za ovaj problem.

S obzirom na to da djelovanje medija, ali i onih koji konzumiraju i komentarišu medijske sadržaje u online prostoru, još uvijek nije regulisano zakonom niti postoji institucija koja bi na adekvatan način nadzimala rad online medija, te na koncu izricala sankcije kada se za to ukaže potreba, u online prostoru postoje brojni portali koji apsolutno ne poštuju novinarske standarde, pa čak ni osnovne moralne principe.

Brojne "redakcije" cijeli svoj rad temelje na objavljivanju dezinformacija, lažnih vijesti, senzacionalističkih sadržaja, kreiranju huškačkih sadržaja kojima je cilj poticanje govora mržnje, "redakcije" koje vrlo očigledno djeluju u službi određenih političkih partija itd. Brojni su online mediji, ali i neki tradicionalni, kojima su nepoznati vlasnici, uredništvo, članovi redakcije, sjedište, ne navode se čak ni autori tekstova koji se objave. Zbog postojanja copy-paste prakse, autorska prava medijskih radnika i medijskih kuća svakodnevno se grubo krše. Čini se da mnogi novinari i novinarke nisu ni svjesni da potpunim preuzimanjem nečijeg autorskog rada, bez prethodne dozvole autora i navođenja izvora, direktno krše zakon.

Nažalost, sve je evidentnije da je i uređivačka politika javnih servisa strogo ovisna o volji vladajućih struktura. Pored mnogih privatnih medija koji djeluju u službi određenih političkih faktora, sve češće i javni servisi od lokalnog do državnog nivoa, čija je glavna uloga da na objektivan i nezavisan način informišu javnost, padaju u ovu zamku. Nepostojanje zakona o transparentnosti medijskog vlasništva, financiranja medija i oglašivačkih politika dodatno usložnjava situaciju. U ovim okolnostima prvi koji ispaštaju su sami novinari, pa zatim javnost.

Posljednjih nekoliko godina novinari i novinarke su pod sve vidljivijim političkim pritiscima, posebno oni koji se bore za nezavisnost i objektivnost - nerijetko su kao takvi direktna meta političara, bivaju otvoreno kritikovani, sugeriše im se na kakav način trebaju izvještavati, mnogima

„Brojne “redakcije” cijeli svoj rad temelje na objavljivanju dezinformacija, lažnih vijesti, senzacionalističkih sadržaja, kreiranju huškačkih sadržaja kojima je cilj poticanje govora mržnje, “redakcije” koje vrlo očigledno djeluju u službi određenih političkih partija itd. “

da prisustvuju press konferencijama. Novinarke sve češće postaju meta seksističkih komentara, doživljavaju direktne ili indirektne prijetnje i uslovljavanja. Ako do ovih situacija ne dolazi od strane vanjskih faktora, nažalost, mnogo puta novinari i novinarke su žrtve mobinga, uznemiravanja i uskraćivanja ili kršenja njihovih osnovnih radnih prava u medijima i redakcijama u okviru kojih djeluju,

Prekovremeni rad, neredovno ili neadekvatno plaćanje, neriješen radni status, cenzura, eksploatiranje novinara dovodi svakako do smanjenja kvaliteta medijskih sadržaja. Ako ne postoji cenzura koja dolazi izvan redakcija, ona često postoji unutar redakcije. U okolnostima pod kojima su novinari i novinarke pod konstantnim pritiscima, u financijskoj zavisnosti, postavljenim rokovima i ograničenim resursima, oni podliježu i autocenzuri. Pored toga, kao metode dodatnog pritiska i cenzuriranja rada novinara i novinarki koriste se tužbe za klevetu koje dovode do jako dugih i iscrpljujućih sudskih postupaka, koji dodatno iscrpljuju resurse medija ali i samih medijskih profesionalaca.

„Na poboljšanju statusa novinara i novinarki u Bosni i Hercegovini jednako mora raditi kako novinarska zajednica, tako i državne institucije i zakonodavna tijela. Na novinarima leži odgovornost da se informišu o svojim pravima, da ih zahtijevaju i da se bore za njih, kako kolektivno, tako i individualno.“

Nemamo jasne i konkretne podatke o broju prijetnji i napada na novinare i novinarke u BiH, iako smo svjedoci vrlo učestalih i ozbiljnih napada na novinare, nemamo ni podatke o zastupljenosti uznemiravanja i mobinga u redakcijama ali i na terenu, niti o tome koliko medijskih profesionalaca godinama radi bez uplaćenih doprinosa za penziono i zdravstveno osiguranje, koliko ih radi bez ugovora. Iako postoji Linija za pomoć novinarima, mnogi medijski radnici ne prijavljuju napade jer ih često ne shvate ozbiljno, ili su oni toliko učestali pa nam nakon nekog vremena prijetnje i napadi postaju nešto što je u opisu novinarske profesije. Novinari se, pored toga, nažalost sve manje bave ostvarivanjem svojih radničkih prava, koja im se grubo krše, nekada ih i ne poznaju dovoljno, nisu u velikoj mjeri učlanjeni u djelovanje u okviru stručnih udruženja i sindikata u okviru kojih bi se mogli informirati i dobiti dodatnu pomoć.

Mreža novinarki kao konkretna podrška

Žene u novinarstvu su dodatno izložene uznemiravanju, vrijeđanju i verbalnim napadima i prijetnjama kako na terenu, tako i u okviru svojih redakcija. U patrijarhalno uređenom sistemu na kojem se temelji i rad medija, u upravljačkim strukturama i na uredničkim pozicijama uglavnom su muškarci. To se, naravno, odražava i na same medijske sadržaje u kojima su godinama u nedovoljnoj mjeri prisutne teme koje se bave pravima žena. Ove godine je realizirana inicijativa o pokretanju Mreže novinarki Bosne i Hercegovine, što predstavlja ozbiljan i pozitivan iskorak u budućoj snažnijoj zaštiti prava novinarki kako u cijelom društvu, tako i u okviru njihovih redakcija. Mreža novinarki BiH bavit će se pružanjem stručne podrške, pravne pomoći, savjetovanja, obraćanja i posredovanja prema svim relevantnim institucijama zakonodavne, izvršne i sudske vlasti. Tako će novinarke imati slobodu i sigurnost da se uvijek prvo obrate Mreži novinarki, jer će znati da tu mogu dobiti hitnu, efikasnu i konkretnu pomoć i podršku.

Na poboljšanju statusa novinara i novinarki u Bosni i Hercegovini jednako mora raditi kako novinarska zajednica, tako i državne institucije i zakonodavna tijela. Na novinarima leži odgovornost da se informišu o svojim pravima, da ih zahtijevaju i da se bore za njih, kako kolektivno, tako i individualno. Na njima je također da izvrše pritisak u javnosti o potrebi donošenja zakona koji će na bolji način uređivati pitanja koja su vezana za rad medijskih kuća i medijskih profesionalaca. Nužna je kvalitetna i efikasna primjena postojećih zakonskih propisa, ali i brže djelovanje institucija, agencija i sudova koji donose mjere i odluke koje se tiču novinara i novinarki.

Impressum

Udruženje/udruga BH Novinari

Kralja Tvrtka 5/5, Sarajevo, BiH

Tel: +387 33 223 818;

Fax: + 387 33 255 600

E-mail: bhnovinari@bhnovinari.ba;

Web: www.bhnovinari.ba

Redakcijski kolegij biltena

Faruk Kajtaž

Siniša Vukelić

Borislav Vukojević

Bedrana Kaletović

Amer Tikveša

Urednik

Maja Radević

Tehnički urednik

_____ Jasmin Ibrić